

lanság szava. Annak az *illúzió*nak a kritikája, hogy az egyén teljesen átforgalmazhatja a világot. Csak befolyésozhatja, valamelyest. Ahogy az önmagát megvalósító Erzsébet – Kaffka alakmása – útja sem tágítható társadalmi méretű emancipációs folyamattá. A közérdekű cselekvés tehát nem reménytelen, ezért az ember elemi kötelessége. Így kimondva pedig már nem jelkép és program, hanem program és üzenet.

ALEXA KÁROLY

"Te, te nem fogsz meghalni"

In memoriam Miles Davis

Gabriel Marcel szerint a személyes létet az emberi személyek egymás iránti hűsége "teremti". A létnek így a hűség a színhelye. "Teremtő hűség" csak a valódi szeretetben lehetséges. A valódi szeretet nem leigázni és bírni kívánja a Másikat, hanem a lét legteljesebb teljességét akarja a Másik személynek. Szeretni annyi, mint azt mondani Másiknak: "Te, te nem fogsz meghalni". Miles Davis csupa(sz) szeretetből építette a zene lejtőn álló üvegházát – lehet-e másból?; "hol kövek szállnak, kövek gördülnek. És a kövek ázuhogznak a házon, de minddegyik ablak épen marad." (Thomas Tranströmer) – magának, nekünk. Meghalhat? Meghalhatunk? Meghalt és meghalunk. De az örök életnek. Aki szeretett. És akit szerettek.

1991. március 21-én – másfél éven belül – másodszor játszott Budapesten, közöttünk, Davis király. Utoljára.

Személyes tapasztalatom, hogy Miles Davis-szel szemben egyetlen magatartás (lehet) megalapozott: az elfogultság.

Sőt az elfogódottság.

Előzetes ellen- vagy rokonszenvnek ehhez az állásfoglaláshoz semmi köze. Ugyanígy a személyéhez, művészetéhez kötődő legendakör ismerete is teljesen elhanyagolható. A mindenkori zenei alapanyag, stílus és hangzás is legfeljebb másodsorban számít. Ami dönt, eltéveszthetetlen és nem felejthető, az a néven szólítás, amit az ember és hangszere, Miles és a trombita közvetít.

A zenetudomány és a zenekritika jórészt homályos, "biztonsági" válaszokat ad a kérdésre, hogy mi, pontosabban (...) Ki az, ami/AKI a hallgatókhoz beszél a kottafejekben, harmóniákban, megszólalásban? Az elhivatottság, tehetség, zsenialitás kifejezés túl nagyképeűek, de ami rosszabb, csak körülírások, mert nem utálnak az eredetre.

Ha az eleve kilátástalan analízis helyett a lélek és az értelem (meg)nyitottságából indulunk ki, a felelet világos és egyszerű: a muzsika lejegyezhetetlen, eltanulhatatlan titka a megajándékozott és az ajándékozó eleven párbeszéde. Minél bensőségesebb, személyesebb ez a párbeszéd, annál többeket érint meg, többekhez ér el.

Miles Davis *teremtmény mivoltunkban* szól és szólít.

Ezért félreérthetetlen. Ahogy Máté evangéliumában olvasható: "Akinek van füle, hallja meg." Több mint ötven éves pályája során volt egy időszak, amikor egyáltalán nem lépett fel, és lemezt sem készített (1975–1981). Orvosi kezelés, operáció, ismét kezelések. Nem sokon múlt a visszavonulása. Hatvanöt évesen, testében megtört emberként jött – még nem tudhattunk(?) – istenhozzádot mondani.

Miközben gyakorta – láthatóan – a szintetizátorba fogódzott, egy-egy duójátéknál nekítámaszkodott vállal a gitárosnak vagy a szaxofonosnak, nem hogy egyetlen fals

hangja, főlöszleges vagy hiányzó futama nem volt, hanem a teljes szellemi otlét, a zenekari koordináció mellett értékelté és viszonzozta a *hallgatóság reakcióit* a muzsikára.

Milesnél a zenéhez való viszony valójában az önmagához való viszonyal azonos. Megszokta az öt évtized alatt, hogy ne érje be kevesebbel a *megfogható megfoghatatlannál*. Mit jelent ez? A folyamatos, teljes intenzitású lelki készenlétet. A belső, szellemi érzékelő rendszer szüntelen, kíméletlen csúcsrajjárását. A mindenkori jelenre és jövőre összpontosítás bálványimádata feszíti ezt a semmiféle bálványt (el) nem ismerő muzsikát.

Hányan-hányan magyarázták már félre, hogy a közönségnek háttal játszik... *Miles tulajdonképpen nem szólista alkat*. Vezéregyéniség, de mindig zenekari hangzásban gondolkodik; természetes, hogy karmesteri feladatot is ellát, ha szükséges. És többnyire szükséges, még olyan elsőrangú partnerek esetében is, mint a Pesten látott kísérő muzsikusok, hiszen Davisnek az a *minőség* a kiindulópont, amelyet *Charlie Parkerrel, Gerry Mulligannel, Philly Joe Joneszal, John Coltrane*-nel töltött évek során természetesnek érezhetett.

Fizikai esendőségében, muzsikusi, lelki képességei teljében szerzeményről szerzeményre rajtakaphatatlanul lépte át a határt, amely személyiség és mű között húzható. Leheletfinom lírai szóló a St. Louis-i trombitaiskola minden meghittségét, légységát, levegősségét beépítették.

Sorra, aprólékos gonddal teljesítette ki a frázisokat, harmóniavázakat. Igazi szenvedélye az "ellendallamok" kidolgozása. Ezek rövid, szinte észrevétlen születő, egymásba és az alaptémába fonódó melodikus intrikák, a szabad szökés állandó zenei garanciái Milesnak.

Mindig más és másként keres, ezért nem találkozik soha ugyanazzal ugyanúgy.

Mostantól: soha és mindörökké.

Amikor 1955-ben a Newport Jazz Festival után a "Davis-szenzációtól" visszhangzott a világ, ezeket mondta: *"Mi ez a cirkusz? Én mindig így játszom"*.

J. KIRÁLY ISTVÁN